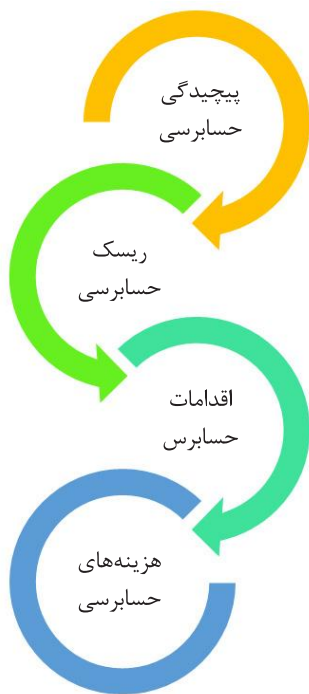

حق الزحمه‌ی خدمات حسابرسی از منظر بقای بلندمدت حرفه و رعایت منافع عمومی

پروانه خالقی

حسابرسی اثرگذار باشد. از مسائل عمده‌ی حرفه‌ی حسابرسی، تعیین نرخ حق الزحمه‌ی حسابرسی است. در کشورهای فاقد اقتصاد رقابتی، نرخ‌گذاری خدمات حسابرسی

ریسک بالاتر به منابع بیش‌تری اعم از ساعت کار، پرسنل، متخصصان و ... نیاز دارد تا ریسک حسابرسی را تا حد قابل قبولی کاهش دهد.

وجود بحران اقتصادی موجب افزایش خطر ورشکستگی شرکت‌ها و به دنبال آن افزایش ریسک حسابرسی شده؛ بنابراین، طبیعی است که حسابرسان با افزایش حق الزحمه به این ریسک عکس‌العمل نشان دهند. در ایران نیز بحران اقتصادی به شکل بروز همزمان دو معضل اقتصادی تورم بالا و نرخ پایین رشد اقتصادی، نمایان شده است. مستقل از موضوع پی‌آمدهای بحران اقتصادی، در حال حاضر یکی از موضوع‌های بحث‌برانگیز حرفه‌ی حسابرسی، حق الزحمه‌های پایین مؤسسات حسابرسی خصوصی و فرایند نحوه‌ی تعیین آن است. در این راستا، یکی از مشکلات عمده‌ی حسابرسان خصوصی حق الزحمه‌ی پایین به دلیل رقابت بالا بین این مؤسسات هست که می‌تواند بر جذب کارکنان باتجربه و تلاش حسابرسی و در نهایت کیفیت

حق الزحمه‌ی حسابرسی و نحوه‌ی تعیین آن با توجه به نقشی که بر کیفیت

حسابرسی دارد، یکی از مهم‌ترین مباحث محافل حرفه‌ای و قانون‌گذاران است. مبادلات قیمت و کیفیت در همه جا وجود دارد و حرفه‌ی حسابرسی نیز از این قاعده مستثنی نیست. از آنجایی که خدمات حسابرسی یک کالای معتبر است، یعنی خدماتی که کیفیت آن به راحتی قابل مشاهده نیست، خریداران ممکن است اطلاعات مربوطه را برای تصمیم‌گیری منطقی نداشته باشند. شفافیت بیش‌تر مؤسسات حسابرسی، کمیته‌های حسابرسی و تنظیم‌کننده‌ها به ایجاد بازاری رقابتی و مؤثر کمک می‌کند. تجزیه و تحلیل حق الزحمه‌ی پرداختی به حسابرسان مستقل بینشی در مورد ریسک حسابرسی و استقلال حسابرس ارائه می‌دهد. حق الزحمه‌ی حسابرسی نشانگر پیچیدگی و ریسک حسابرسی است. از آنجا که محصول گزارش حسابرسی تولید ریسک است لذا حسابرسی با

به دلیل وجود انحصارات و تعیین حداقل دستمزد در هر سال از کارایی لازم برخوردار نیست. و حسابسان به دلیل عدم دریافت حق الزحمه‌ی کافی، ناچارند کیفیت خدمات حسابرسی را از طریق کم کردن زمان رسیدگی و استفاده از کارکنان کم تجربه، کاهش دهند که پی‌آمد آن از دست رفتن اعتماد عمومی به حرفه‌ی حسابرسی خواهد بود.

در طول ۲۰ سال گذشته، فعالیت‌های عمده در بازارهای نظارتی، در سطح بین‌المللی، بر روند حق الزحمه‌ی حسابرسی و هزینه‌های غیرحسابرسی تأثیر گذاشته است. بررسی اجمالی گزارش‌های بین‌المللی صنعت حسابرسی مؤید آن است که درآمد این حرفه تابع حق الزحمه و مزد و نظام مزد حداقلی نیست، بلکه حق الزحمه‌ی حسابسان رابطه‌ی مستقیمی با درآمد شرکت‌های مورد رسیدگی یا مجموع دارایی‌های آن دارد، زیرا فعالیت حسابرسی متضمن تولید ریسک و مهار آن است که در اعداد و ارقام اصلی صورت‌های مالی یعنی درآمد/مجموع دارایی‌ها نهفته است. بر همین اساس در بیستمین گزارش سالانه‌ی تحلیلی مرکز حسابرسی که در تارنمای «www.auditanalytcs.com» قابل مشاهده است، حق الزحمه‌ی حسابرسی در جهان پیشرفته را به ازای هر یک میلیون دلار درآمد مورد حسابرسی نشان می‌دهد. باید یادآور شد متوسط حق الزحمه‌ی حسابسان شرکت‌های بورسی در جهان بین ۵ در ده هزار تا ۱۳ در ده هزار درآمد شرکت‌های مورد رسیدگی و برای شرکت‌های غیر بورسی این درصد کم‌تر است زیرا خدمات کم‌تری مورد نیاز است. افزون بر این، در سال ۲۰۲۲ متوسط حق الزحمه‌ی خدمات حسابرسی، خدمات مرتبط با حسابرسی و خدمات مالیاتی در شرکت‌های ثبت شده در

بورس آمریکا به ترتیب ۲,۱۷۶,۰۰۰ دلار، ۲۳۹,۰۰۰ دلار و ۲۰۳,۰۰۰ دلار بوده که متوسط حق الزحمه‌ی ساعتی مؤسسات حسابرسی ۵۹۴ دلار می‌شود. این در حالی است که زمانی که چندسال پیش برای اولین بار موضوع قیمت‌گذاری حق الزحمه‌ی حسابرسی با همین فرمول اعلام شد برخی از پیشکسوتان حرفه هم بر این تصور بودند که این مسائل کفر و ارتداد در حرفه است! و اساساً ذهنیتی این چنین وجود نداشت.

با تصویب قانون ساربینز-اکسلی^۱ در سال ۲۰۰۲، مجموعه‌ی جدیدی از قوانین حاکم بر استقلال حسابسان و محدود کردن محدوده‌ی خدمات غیرحسابرسی ایجاد شد و مؤسسات حسابرسی دیگر مجاز به انجام خدمات غیرحسابرسی زیر نبودند:

• حسابداری یا سایر خدمات مربوط به سوابق حسابداری یا صورت‌های مالی مشتریان.

• طراحی و پیاده‌سازی سیستم اطلاعات مالی

• خدمات ارزیابی یا ارزش‌گذاری
• خدمات اکچوئری؛ خدمات

برون‌سپاری حسابرسی داخلی
• وظایف مدیریت یا منابع انسانی
• مشاور سرمایه‌گذاری یا خدمات بانکداری

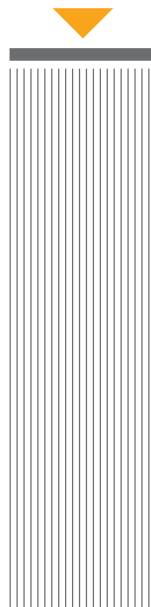
• خدمات حقوقی؛ خدمات کارشناسی غیرمرتبط با حسابرسی
در سال ۲۰۱۲، قانون جابز^۲ معروف به قانون تأمین مالی جمعی به تصویب رسید و شرکت‌های در حال توسعه و کسب‌وکارهای خرد ایجاد شد. بر این اساس کارآفرینان در کسب‌وکارهای کوچک و شرکت‌های نوپا می‌توانستند گزارش‌های سالانه‌ی کم‌تری را منتشر کنند و از ارائه‌ی گزارش حسابرسی معاف شدند.

تحولات پیچیده، سریع و همه‌جانبه‌ی علوم و فناوری در طول چند دهه‌ی

اخیر و نیز شتاب‌گیری جهانی‌شدن، موجب شده است جوامع مختلف سعی داشته باشند بیش از پیش خود را برای پذیرش تحول آماده کنند. بحران‌های مالی، رسوایی‌های مالی، جهانی‌شدن و پیچیدگی‌های روزافزون محیط تجاری باعث تأکید بر اهمیت گزارشگری قابل‌اتکا و باکیفیت شده است. تغییرات و اجرایی‌شدن استانداردهای حسابداری شرکت‌ها را ملزم به اعمال تغییرات در رویه‌های حسابداری و گزارشگری مالی کرد.

در این راستا گزارش حسابرسی به‌عنوان خروجی اصلی فرایند حسابرسی است و تا زمانی که از نظر استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی، اظهارنظر حسابرس بر روی صورت‌های مالی دارای ارزش و بار اطلاعاتی است، تقاضا برای افزایش مربوط بودن و اطلاع‌رسانی بهتر گزارش‌های حسابرسی وجود خواهد داشت.

با بروز تغییرات اساسی در استانداردهای حسابداری، حسابسان ملزم به اجرای استانداردهای جدید حسابرسی و تجدیدنظر استانداردهای قبلی حسابرسی و به‌روزرسانی روش‌های حسابرسی در حوزه‌ی گزارشگری می‌شوند که این امر نیازمند بازآموزی و یادگیری مهارت‌های نوین بوده که این الزامات استانداردهای جدید حسابرسی عملاً هزینه‌های سنگینی را به مؤسسات حسابرسی تحمیل کند و در نتیجه هزینه‌ی نهایی حسابرسی را برای واحدهای اقتصادی افزایش دهد و ضرورت افزایش حق الزحمه‌ی حسابرسی بیش از پیش حس می‌شود. علاوه بر این، افزایش مسئولیت حسابرس به دلیل حیطه‌ی گسترده‌ی افشای موضوعات کلیدی حسابرسی می‌تواند چالش‌های بسیاری را پیش روی مؤسسات حسابرسی قرار دهد.

حق الزحمه‌ی خدمات حسابرسي تحت تأثير چه عواملی قرار دارد؟

همان‌طوری که در بالا بدان اشاره شد رابطه‌ی بین ریسک و حق الزحمه‌ی حسابرسي در واقع پیوسته است و عوامل مختلفی بر ریسک حسابرسي تأثیر مستقیمی داشته که مجموع آن‌ها نیز حق الزحمه‌ی حسابرسي را تحت‌شعاع خود قرار می‌دهند. در یک تعریف ساده حق الزحمه‌ی حسابرسي به مجموعه‌ی هزینه‌هایی اطلاق می‌شود که تحت تأثیر عوامل مختلفی هستند. اما ریسک حسابرسي ارتباط مستقیمی با میزانی از ساعات صرف‌شده‌ی متضمن مهارت‌ها و دانش حسابرسي دارد که حسابرسي برای تأیید صحت و دقت گزارش‌های مالی شرکت مورد حسابرسي به کار می‌گیرد.

عواملی که می‌توانند ریسک حسابرسي را تحت تأثیر قرار دهند و در نتیجه حق الزحمه‌ی حسابرسي را افزایش دهند عبارتند از:

پیچیدگی و حجم عملیات مالی: شرکت‌هایی که عملیات مالی پیچیده و حجم بالایی از معاملات را دارند، معمولاً با ریسک‌های بیش‌تری روبه‌رو هستند. حسابرسي برای بررسی این نوع شرکت‌ها نیاز به زمان و تلاش بیش‌تری دارد که ممکن است حق الزحمه‌ی حسابرسي را افزایش دهد.

پیچیدگی فرایند حسابداری: شرکت‌هایی که سیستم‌های حسابداری پیچیده و قوانین مالی و مالیاتی پیچیده و قراردادهای اجتناب از مالیات مضاعف «Tax Treaty» را به کار می‌برند نیاز به مهارت‌های خاص حسابرسي و ریسک بالایی دارند.

اندازه و پیچیدگی شرکت: اندازه و پیچیدگی عملیات مالی و حسابداری شرکت مورد حسابرسي تأثیر زیادی بر حق الزحمه‌ی حسابرسي دارد. شرکت‌های بزرگ‌تر و پیچیده‌تر و شرکت‌هایی که در بسیاری از حوزه‌ها فعالیت داشته یا شعبه‌های متعددی

داشته باشند و دارای معاملات پیچیده‌ای باشند که نیاز به تحلیل و ارزیابی دقیق دارند، نیاز به زمان و منابع بیش‌تری برای انجام حسابرسي دارند و این موضوع می‌تواند به افزایش حق الزحمه منجر شود.

صنعت و محیط کسب و کار: صنعت و محیط کسب و کار شرکت نیز می‌تواند بر حق الزحمه‌ی حسابرسي تأثیرگذار باشد. برخی صنایع ممکن است نیاز به حسابرسي و رویکردهای خاصی داشته باشند که ممکن است هزینه‌های اضافی ایجاد کنند.

میزان تراکم مالیاتی و قوانین محاسباتی حاکم بر کسب و کار
مورد رسیدگی: اگرچه در ایران قانون مالیات‌ها برای همه‌ی شرکت‌ها یک رویکرد یگانه دارد اما در بسیاری کشورها مقررات مالیاتی حاکم بر صنایع مختلف متفاوت است که نمونه‌ی این موضوع مقررات مالیاتی حاکم بر کسب و کارهای مناطق آزاد

تجاری و مناطق ویژه اقتصادی و شرکت‌های دانش‌بنیان است. بدین ترتیب، تنوع مقررات مالی، محاسباتی و مالیاتی بر حق الزحمه‌ی حسابرسی تأثیرگذار است.

ریسک کسب و کار: شرکت‌هایی که در صنایع پر ریسک و پرفشار فعالیت دارند و موضوع تداوم فعالیت آن‌ها به‌طور مستمر چه از طریق ظهور فناوری‌های جدید و چه از طریق مسائل سیاسی - اقتصادی نیازمند بررسی بیش‌تری است نظیر شرکت‌های مالی، شرکت‌های بیمه، شرکت‌های فناوری بالا و شرکت‌های حمل‌ونقل بین‌المللی، معمولاً نیاز به حجم بیش‌تری از کار برای حسابرسی دارند که به‌طور طبیعی این موارد بر حق الزحمه‌ی حسابرسی تأثیرگذارند.

قیمت‌گذاری خدمات حرفه‌ای:

برخلاف روند قیمت‌گذاری صنایع و خدمات معمولی، فرایند قیمت‌گذاری در بخش خدمات حرفه‌ای چندان آسان

نیست. ازاین‌رو در ادامه به مهم‌ترین مواردی که برای قیمت‌گذاری و تعیین دستمزد حق الزحمه‌ی خدمات حسابرسی مؤثر هستند و حسابرس قبل از پذیرش انجام حسابرسی باید به آن‌ها توجه کند، می‌پردازیم.

• جزئیات و میزان دقت در تجزیه و تحلیل گزارش حسابرسی

• نوع حسابرسی انجام شده

حسابرسی به دلایل مختلف و برای ذی‌نفعان مختلفی از جمله حسابرسی قانونی، حسابرسی داخلی، حسابرسی مالیات بر ارزش افزوده و گزارش‌های اعتباربخشی حسابداری توسعه‌ی پایدار که اخیراً در بورس ایران هم الزامی شده تهیه می‌شود. حداقل نکات کلیدی در قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی که باید بدان توجه ویژه مبذول داریم عبارتند از:

• حجم کار انجام‌شده بر اساس ساعات انجام کار و گستردگی عملیات قابل انجام

• سود عایدی شرکت در قبال انجام

عملیات حسابرسی

• تخصص و مهارت حسابرس در اجرای سریع و دقیق فعالیت قابل اجرا

• هزینه‌های حین انجام حسابرسی حق الزحمه باید تابعی از مقدار کار انجام‌شده (کمیت) و با توجه به مهارتی که برای انجام کار لازم است (کیفیت) و میزان هزینه‌های مربوط (اعم از حقوق و مزایا و یا هزینه‌های غیرمستقیم و بالاسری) و مسئولیت پذیرفته شده‌ی حسابرس، باشد.

حق الزحمه‌ی یک ساعت یا یک روز کار طبقات مختلف حسابرسی (مدیر، سرپرست، حسابرس ارشد و کارشناس ارشد حسابرسی)

در نقاط داخلی کشور و یا در کشورهای دیگر با توجه به شهرت یا تخصص هر مؤسسه حسابرسی یا حسابرس متفاوت است.

قیمت تمام‌شده‌ی حداقل مزد مصوب شورای عالی کار در سال ۱۴۰۲ به شرح زیر است:

این بدان معناست که متوسط حق الزحمه ساعتی این مؤسسه باید حداقل ۳,۵۹۶,۴۸۷ ریال شود تا بتواند تداوم فعالیت خود را حفظ کند.

کلام آخر

حسابرس مستقل پایه‌ی شفافیت اقتصادی، اعتماد مردم به بازار سرمایه و پاسخ‌گویی دولت به مردم است و نباید همانند کالاها و خدمات متعارف با آن برخورد شود. حق الزحمه‌ی پایین و رقابت ناسالم در این زمینه پایه‌های حرفه‌ی جوان حسابرسی را به لرزه درآورده است. سرمایه‌ی حسابرسان اعتماد مردم است و باید در این زمینه مسئولانه عمل کنیم و با تعیین حق الزحمه‌ی مناسب، از جایگاه اجتماعی و سرمایه اصلی خود یعنی اعتماد عمومی حفاظت کنیم.

ساختار بازار حسابرسی به شدت به قیمت‌گذاری حسابرسی بستگی دارد. دیدگاه استفاده‌کنندگان، عموم مردم، نهادهای ناظر، ذی‌نفعان و سیاست‌گذاران نسبت به حسابرسی در حق الزحمه‌ی این خدمات مؤثر است. همچنین رقابت بین حسابرسان در بازار خدمات حسابرسی نیز نقش به‌سزایی ایفا می‌کند.

حق الزحمه‌ی حسابرسی اغلب به‌عنوان یک شاخص آسان برای مشاهده‌ی کیفیت حسابرسی در نظر گرفته می‌شود، هزینه‌های ارائه‌ی خدمات ممکن است نشانگر بازاری رقابتی باشد. باین‌حال، این استدلال اهمیت کیفیت را نادیده نمی‌گیرد و تنها زمانی می‌توان آن را سنجید که درجه‌ای از شفافیت در بازار وجود داشته باشد.

همواره می‌توان انتظار داشت تمرکز در بازار خدمات حسابرسی بر کیفیت این خدمات از طریق تحت‌شعاع قرار دادن رسیدگی‌های حسابرسی و نیز استقلال وی تأثیر گذارد. سطح تمرکز

نمایه‌ی ۱ - محاسبه‌ی ساعت کارکرد واقعی در سال ۱۴۰۲

ردیف	مبانی و مفروضات	تعداد روز
۱	تعداد روزهای سال	۳۶۵
۲	جمعه	۹۱
۳	تعطیلات رسمی	۲۵
۴	یک ماه مرخصی سالانه	۳۰
۵	یک ماه عیدی و پاداش	۳۰
۶	یک ماه سنوات خدمات	۳۰
۷	بیمه‌ی سهم کارفرما	۸۴
مجموع تعداد روزهای پرداخت حقوق در سال ۱۴۰۲		۶۵۵
تعداد روزهای کارکرد واقعی در سال ۱۴۰۲		۲۴۹
میزان ساعت کارکرد واقعی در سال ۱۴۰۲		۱,۸۲۵
نسبت روزهای کارکرد به جمع روزهای پرداخت حقوق		۲,۶۳

نمایه‌ی ۲ - قیمت تمام‌شده‌ی یک ساعت حقوق کمک حسابرس در سال ۱۴۰۲

ردیف	شرح	مبلغ - ریال
۱	حداقل مزد سال ۱۴۰۲	۵۳,۰۸۲,۸۴۰
۲	حق بن	۱۵,۰۰۰,۰۰۰
۳	حق مسکن	۹,۰۰۰,۰۰۰
جمع حداقل حقوق ماهانه		۷۷,۰۸۲,۸۴۰
جمع حداقل حقوق سالانه		۹۲۴,۹۹۴,۰۸۰
قیمت تمام‌شده حداقل حقوق - سالانه		۲,۴۳,۰۱۶,۱۷
قیمت تمام‌شده یک ساعت حقوق کمک حسابرس در سال ۱۴۰۲		۱,۳۳۳,۰۴۴

نمایه‌ی ۳ - محاسبه‌ی قیمت تمام‌شده‌ی خدمات یک مؤسسه حسابرسی با متوسط ارقام

شرح	مبلغ - ریال
میانگین قیمت تمام‌شده‌ی حقوق و مزایای سالانه‌ی ۳ نفر کمک حسابرس	۷,۲۹۹,۰۹۴,۸۵۲
میانگین قیمت تمام‌شده‌ی حقوق و مزایای سالانه‌ی ۵ نفر حسابرس	۱۲,۱۶۵,۱۵۸,۰۸۶
میانگین قیمت تمام‌شده‌ی حقوق و مزایای سالانه‌ی ۷ نفر حسابرس ارشد	۲۸,۹۵۳,۰۷۶,۲۴۵
میانگین قیمت تمام‌شده‌ی حقوق و مزایای سالانه‌ی ۵ نفر سرپرست	۲۷,۹۷۹,۸۶۳,۵۹۸
قیمت تمام‌شده‌ی حقوق و مزایای سالانه‌ی ۴ نفر مدیر حسابرسی	۴۵,۷۴۰,۹۹۴,۴۰۴
میانگین حقوق و مزایای سالانه‌ی کارکنان	۱۲۲,۱۳۸,۱۸۷,۱۸۶
هزینه‌ی اجاره سالانه‌ی محل	۲,۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰
جمع حقوق و مزایای کارکنان و هزینه‌ی اجاره	۱۲۴,۵۳۸,۱۸۷,۱۸۶
هزینه‌های مؤسسه با لحاظ کردن ۱۰٪ هزینه‌ی بالاسری	۱۳۶,۹۹۲,۰۰۵,۹۰۵
درآمد مؤسسه با لحاظ کردن ۱۵٪ حاشیه سود	۱۵۷,۵۴۰,۸۰۶,۷۹۰
سرانه حق الزحمه ساعتی - ریال	۳,۵۹۶,۴۸۷

پایین‌تر در بازار خدمات حسابرسی می‌تواند باعث شود حسابرسان بهای مطالبه‌شده برای خدمات خود را کاهش داده و به این ترتیب حق‌الزحمه‌ی حسابرسی کاهش یابد. با توجه به این‌که حق‌الزحمه‌ی پایین‌تر برای خدمات حسابرسی می‌تواند برای رسیدگی‌های کامل مورد نیاز محدودیت ایجاد کند، احتمالاً کیفیت خدمات ارائه شده به مشتریان در این شرایط آسیب خواهد دید. ترویج افشای عملکرد مؤسسات حسابرسی توسط مقام‌های نظارتی، شفافیت را بهبود می‌بخشد و انتخاب حسابرسان و همچنین تعیین حق‌الزحمه‌ی معقول را تسهیل می‌کند. حق‌الزحمه‌ی حسابرسی از منظر توسعه‌ی پایدار و سالم این حرفه و کسب بازده سرمایه‌ی مناسب نیز اهمیت دارد. مسائل ساختاری در شرکت‌ها مانند کمبود کارکنان، پیشرفت‌های فناوری، مقررات قوی‌تر و همچنین تغییر به سمت افشای پایدار و مناسب، موجب شده بسیاری از شرکت‌ها به بررسی مجدد استراتژی‌های خود بپردازند. نگرانی ما

این است که آیا حق‌الزحمه‌ی حسابرسی در سطوحی تعیین می‌شوند که شرکت‌ها را تشویق کند تا به این مسائل ساختاری واکنش مناسب نشان دهند.

در کشور ما به دلیل شرایط خاص حاکم بر بازار حسابرسی و نوع رقابت، شرایط حرفه و محیط اجتماعی از جمله مهم‌ترین عوامل مؤثر بر حق‌الزحمه قلمداد می‌شود. در این زمینه، تجزیه و تحلیل نظر خبرگان نشان می‌دهد که «تلقی جامعه از حسابرسی»، «درک استفاده‌کنندگان و ذی‌نفعان کلیدی از حسابرسی»، «دیدگاه تصمیم‌گیرندگان و سیاست‌گذاران» و «هزینه‌ی عدم رعایت کیفیت» از مقوله‌های مرتبط با شرایط علی اثرگذار بر حق‌الزحمه‌ی حسابرسی است و در این میان سه مورد اول اهمیت بیشتری دارد.

همچنین، نقش متولیان حرفه نیز در این خصوص بسیار حائز اهمیت است. متولیان باید اولاً بستر اعمال مراقبت حرفه‌ای و رعایت کامل استانداردهای حسابرسی در انجام کار را برای مؤسسات فراهم کنند و نظارت کافی

داشته باشند، ثانیاً سیاست‌گذاری برای حق‌الزحمه باید به نحوی باشد که انگیزه‌ی مؤسسات برای رعایت کامل استانداردها فراهم شود.

با تعمق بیشتر در مبالغ حق‌الزحمه‌ی خدمات حسابرسی در ایران در می‌یابیم راهبردهای لازم شامل «تدوین مقررات و ضوابط اثربخش»، «ضابطه‌مند کردن رقابت» (فشار رقابت)، «وجود تشکل حرفه‌ای فراگیر برای حرفه‌ی حسابداری»، «کارایی آیین‌نامه‌ی حق‌الزحمه‌ی حسابرسی»، «وجود مسئولیت حسابرسان در قبال گزارش صادر شده و عواقب تخلف»، «تقویت حفظ استقلال مؤسسات حسابرسی»، «نظارت نهادهای ناظر»، «بسترسازی برای ادغام مؤسسات»، «گسترش اندازه‌ی بازار»، «تمهیدات لازم برای بزرگ‌شدن مؤسسات» و «تعامل نهادهای نظارتی، قانون‌گذاران و متولیان حرفه و دولت» می‌تواند حق‌الزحمه‌ی خدمات حسابرسی را در سطح کلان تحت تأثیر قرار دهد و از نرخ‌شکنی جلوگیری نماید.